

ਪਸੂ ਪਾਲਣ ਸੁਹੇਵੇ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ ਐਨੀਮਲ ਸਾਈੰਸਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ (ਪੰਜਾਬ)

Vol 1, No 6, (May-June, 2021)

'PASHU PALAN SUNEHE' ਅੰਕ 1, ਨੰ 6 (ਮਈ - ਜੂਨ, 2021)

ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ

ਚੇਅਰਮੈਨ :

ਡਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ

ਮੈਂਬਰ :

ਡਾ. ਸੁਰੋਜ਼ ਕੁਮਾਰ ਕਾਂਸਲ

ਡਾ. ਮੀਰਾ ਭੀ ਆਸਲ

ਡਾ. ਪੁਲਾਦ ਸਿੰਘ ਤਨਵਰ

ਡਾ. ਐਸ ਸਿੱਵਾ ਕੁਮਾਰ

ਸੰਪਦਕ :

ਡਾ. ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ

ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਰਕ :

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਲਾ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ

�ਨੀਮਲ ਸਾਈੰਸਜ਼, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਲੁਧਿਆਣਾ

0161-2553364

deegadvasuldh@gmail.com

Visit & Subscribe -

youTube channel :

gadvasu farmer friendly e-extension

ਕੋਵਿਡ-19 ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ

ਰਨੀਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਬਲਬੀਰ ਬਗੀਚਾ ਸਿੰਘ

ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਵਨ ਹੈਲਥ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਐਨੀਮਲ ਸਾਈੰਸਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਸਾਲ 2019 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੋਲੀ - ਹੋਲੀ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਬਣਕੇ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੀ ਅੱਜ ਦੀ ਤਰੀਖ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੱਕ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਵਿਡ-19 ਕੀ ਹੈ? ਸਿ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਆਪਾਂ ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ “ਕੋਵਿਡ-19 ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ” ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ “ਕੋਵਿਡ-19” ਉਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਕੋਵਿਡ-19 ਕੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ, ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲਦੀ ਹੈ?

ਸਾਲ 2019 ਵਿੱਚ ਚੀਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ “ਵੁਹਾਨ” ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਦਸਤਖਤ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ਾਣੂੰ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਣੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਝਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੋਲੀ - ਹੋਲੀ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਫੈਲ ਗਈ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ: “ਨੋਵਲ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ (Novel Corona Virus ਜਾਂ nCov) ਉਸਤੋਂ ਬਤਾਵ ਫਰਵਰੀ 2020 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਸਹਿਤ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ: ਕੋਵਿਡ-19 (COVID-19), “ਕੋ (CO)” ਆਇਆ “ਕੋਰੋਨਾ(Corona)” ਤੋਂ, “ਵਿ (VI)” ਆਇਆ “ਵਾਇਰਸ(Virus ਯਾਨੀ ਵਿਸ਼ਾਣੂੰ)” ਤੋਂ, “ਡ(D)” ਆਇਆ “ਡਸੀਸ (ਯਾਨੀ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ)” ਤੋਂ ਅਤੇ 19 ਆਇਆ 2019 ਤੋਂ (ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ 2019 'ਚ)। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਇਰਸ ਨੂੰ “ਸਾਰਸ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ-2 (SARS-CoV-2)” ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਇੱਕ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੇ ਰੋਗੀ ਤੋਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰੀ ਕਰਕੇ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਵੇਖਿਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੰਘ, ਬੁਖਾਰ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਤਕਲੀਫ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਸੁਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਨੱਕ ਦੀ ਸੁੰਘਣ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਖਤਮ ਹੋਣਾ, ਜੋੜਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਆਦਿ, ਕਈ ਵਾਰ ਕੋਵਿਡ-19 ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਲੱਛਣ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ।

ਕੀ ਕੋਵਿਡ-19 ਨੂੰ ਫੈਲਣ ਵਿੱਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਜਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਚੀਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ “ਵੁਹਾਨ” ਵਿਖੇ ਹੋਈ, ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਏ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਬੰਦ “ਵੁਹਾਨ” ਦੀ “ਹੂਆਨ ਸੀ ਫੁਡ ਮਾਰਕੀਟ(Huanan Sea Food Market) ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਸਿ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸਮਬੰਦ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ “ਚਮਗਾਦੜਾਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਫੈਲਣ ਦੀ” ਜਾਂ ਫਿਰ “ਚਮਗਾਦੜਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਂਗੋਲਿਨ) ਨੂੰ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਜਾਨਵਰ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਂਗੋਲਿਨ) ਤੋਂ ਮਨੋਖ ਨੂੰ ਫੈਲਣ ਦੀ ਜਤਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਾਇਰਸ (ਵਿਸ਼ਾਣੂੰ) ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਹੀ ਫੈਲਣ ਲਈ ਢਾਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੋਵਿਡ-19 ਬਿਮਾਰੀ ਸਿਰਫ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਹੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ “ਕੋਵਿਡ-19” ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਕੋਵਿਡ-19 ਬਿਮਾਰੀ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੁਆਰਾ (ਯਾਨੀ ਕਿ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਵਿੱਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ) ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ, ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਰੋਗੀ ਜਾਨਵਰ ਤੋਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹਿਵੇਂ ਕੇ ਬਿਮਾਰ “ਮਿੰਕ (Mink, ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਾਨਵਰ)” ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ “ਮਿੰਕ” ਨੂੰ ਜਾਂ “ਮਿੰਕ” ਤੋਂ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ “ਕੋਵਿਡ-19” ਬਿਮਾਰੀ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਵਾਇਰਸ “ਸਾਰਸ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ-2 (SARS-CoV-2)“ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂ ਸਾਹ ਰਾਂਹੀ ਹੀ ਫੈਲਦਾ ਹੈ।

ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ “ਕੋਵਿਡ-19” ਬਿਮਾਰੀ ਵੇਖੀ ਗਈ ਹੈ?

ਕੋਵਿਡ-19 ਬਿਮਾਰੀ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੱਕ 25 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ “ਕੋਵਿਡ-19” ਬਿਮਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਲੁੜੂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਤੇ ਤਾਂ ਕੋਵਿਡ-19 ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਿੱਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਗਈ। ਕੁਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਵੇਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ “ਕੋਵਿਡ-19” ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਿੜੀਆ ਘਰਾਂ/ਜੂ(zoo) ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਿੱਲੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ੋਰ, ਚੀਤਾ, ਬਾਘ, ਤੇਂਦੁਆ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਰਸ ਕੋਰੇਨਾ ਵਾਇਰਸ-2 ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰਸ ਕੋਰੇਨਾ ਵਾਇਰਸ-2 ਮਿੰਕ (mink), ਫੇਰਟ (ferret) ਅਤੇ ਗੋਰਿਲਾ(gorilla) ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਿੜੀਆ ਘਰਾਂ/ਜੂ (zoo) ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕੋਵਿਡ-19 “ਕਰਕੇ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੈਬੋਰਟਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਵਿਡ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਵਿਡ-19 ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਾਲੁੜੂ ਬਿੱਲੀ, ਬਿੱਲੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇਰ, ਚੀਤਾ, ਬਾਘ, ਤੇਂਦੁਆ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਿੰਕ (mink), ਫੇਰਟ (ferret), ਚਮਗਾਦੜਾਂ ਅਤੇ ਗੋਰਿਲਾ ਨੂੰ ਵੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੋਵਿਡ-19 ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਾਂ ਅਤੇ ਗਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਮੁਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈਬੋਰਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੱਵਿਡ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

“ਕੋਵਿਡ-19” ਕਰਕੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅਲਾਮਤਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ “ਕੋਵਿਡ-19” ਕੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

“ਕੋਵਿਡ-19” ਕਰਕੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਸੰਭਦਿਤ ਅਲਾਮਤਾਂ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਤ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੀ “ਕੋਵਿਡ-19” ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਸਦੇ ਪਉਲੁੜੂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਜੀ ਹਾਂ, ਕੋਵਿਡ-19 ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਪਾਲੁੜੂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਘੱਟ ਹਨ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਬਿਮਾਰ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਪਾਲੁੜੂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਹੋਈ ਹੋਵੇ।

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ “ਕੋਵਿਡ-19” ਰੋਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਾਂ ਪਾਲੁੜੂਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਸਮੇਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਭਾਵੇਂ ਪਾਲੁੜੂ ਨੂੰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਲੱਗਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਜਾਂ ਪਾਲੁੜੂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਜਾਨਵਰਾਂ/ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਂਬਰ “ਕੋਵਿਡ-19” ਕਰਕੇ ਬਿਮਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਲੁੜੂ ਨੂੰ ਵੀ ਘਹਰਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਸਮਝ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਰੱਖਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ “ਕੋਵਿਡ-19 ਰੋਗੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 15 ਦਿਨ ਘਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਦੁਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਲੁੜੂ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਾਲੁੜੂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹਨਾਂ ਹਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਲੁੜੂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਮਾਸਕ ਪਾ ਕੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਾਲੁੜੂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਹੱਥ ਧੋਵੋ। ਆਪਣੇ ਪਾਲੁੜੂ ਤੋਂ ਦੁਰ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਖੰਘੋ ਜਾਂ ਛਿੱਕ ਮਾਰੋ। ਉਸ ਉਪਰ ਛਿੱਕ ਨਾ ਮਾਰੋ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖੰਘੋ। ਆਪਣੇ ਪਾਲੈਟੈ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਾਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨਾ ਆਵੋ, ਨਿੱਜੀ ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ।

ਕੀ ”ਕੋਵਿਡ-19” ਬਿਮਾਰੀ ਮੁਰਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਗਈ ਹੈ? ਕੀ ਅਂਡਿਆਂ ਜਾਂ ਮੀਟ ਖਾਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ?

ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ”ਕੋਵਿਡ-19” ਬਿਮਾਰੀ ਮੁਰਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੈਬੋਰਟਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ”ਕੋਵਿਡ-19” ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮੁਰਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਗਈ, ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੇ ਅਂਡੇ ਅਤੇ ਮੀਟ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸਰਤ ਹਨ, ਇਸ ਕੋਈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਥਡੇ ਜਾਂ ਮੀਟ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕਾ ਕੇ ਖਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਖਾਉਂਚ ਵੇਲੇ ਨਿੱਜੀ ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਖਾਉਂਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਦੁਨਿਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬਲਦ

Courtesy of Guinness World Records

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੂਬੇ “ਐਲਾਬਾਮਾ” ਦਾ ਇੱਕ ਬਲਦ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਪੋਚੋ ਵੀਆ” ਨੇ ਸਾਲ 2019 ਵਿੱਚ ਦੋ ਨਵੇਂ ਗਿੰਨੀਜ਼ ਰਿਕਾਰਡ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬਲਦ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਜਾ ਇਸ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ ਦੀ ਚੋੜਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਚੋੜਾਈ 10

ਮਜਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਚਿੱਟੇ, ਸੁਰਮੇ ਰੰਗੇ ਤੇ ਕਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕਨਕਰੇਜ਼ ਗਾਂ: ਇਹ ਨਸਲ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਬਾਨਸਕੰਠਾ ਦੇ ਤਾਲੁਕਾ ਕਨਕਰੇਜ਼ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਸਲ ਦੱਧ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮਾ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਸਿੰਗ ਲੰਮੇ,

ਪੰਡਰਪੁਰੀ ਮੱਝ: ਇਹ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਪੰਡਰਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੋਲਾਪੁਰ ਦੀ ਨਸਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਿੰਗ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਕੇ ਉਤਾਹ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਾਫਰਾਬਾਦੀ: ਇਹ ਵੀ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਜਾਫਰਾਬਾਦੀ ਇਲਕੇ ਦੀ ਇੱਕ ਨਸਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮੱਝਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਨਸਲ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸਿੰਗ ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹਨ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਮੀਟ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ

ਨਿਤਿਨ ਮਹਿਤਾ ਅਤੇ ਉਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਲਵ

ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ	ਬੱਕਰਾ	ਭੇਡ	ਸੂਰ	ਖਰਗੋਸ਼	ਮੱਛੀ
(%)					
ਨਸੀ (ਪਾਣੀ)	70.84	71.50	57.87	70.00	75.00
ਪ੍ਰੋਟੀਨ	20.60	19.50	27.23	21.00	19.5
ਫੈਟ	7.45	7.00	9.00	5.60	2.46
ਸੰਤ੍ਰਿਪਤ ਫੈਟੀ ਐਸਿਡ	36.90	42.70	40.60	39.00	39.10
ਇਕਹਰੇ ਅਸੰਤ੍ਰਿਪਤ ਫੈਟੀ ਐਸਿਡ	54.00	43.30	46.90	35.40	26.80
ਬਹੁ ਅਸੰਤ੍ਰਿਪਤ ਫੈਟੀ ਐਸਿਡ	9.10	13.30	11.20	25.40	33.80
ਵਿਟਾਮਿਨ ਬੀ1	0.10	0.15	0.76	0.10	0.1-0.2 ਮਿ.ਗ੍ਰਾਮ
ਵਿਟਾਮਿਨ ਬੀ2	0.56	0.20	0.18	0.05	0.05-0.1 ਮਿ.ਗ੍ਰਾਮ
ਖਣਿਜ	1.10	1.50	1.00	1.00	1.5
ਉਰਜਾ	109.00	145.00	242.00	160.00	1.5
ਕੈਲਰੀ 100 ਗ੍ਰਾਮ					
ਕੈਲਸਟਰੋਲ (ਮਿ. ਗ੍ਰਾਮ)	57.00	86.00	72.00	57.00	-----

ਕੀ ਸ਼ਤਰਮੁਰਗ ਸੱਚਮੁਰ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਲੁਕੋ ਲੈਂਦੇ ਹੋ?????

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖਤਨੇ ਨੂੰ ਡੱਪ ਕੇ ਸ਼ਤਰਮੁਰਗ ਅਪਣਾ ਸਿਰ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਫੁਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਸ਼ਤਰਮੁਰਗ ਸੱਚਮੁਰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਵੇਗਾ। ਆਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੀਕਿ

ਇਹ ਪੰਥੀ ਉਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੋ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਡੇ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ ਆਡਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪੇਲਟਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁਨਾਫਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ 10 ਨੁਕਤੇ

1. ਦਿਨ ਦੇ ਠੰਡੇ ਸਮੇਂ (ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਸੈੱਡ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਢਕੋ।
2. ਮੁਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੰਤੁਲਿਤ ਖੁਰਾਕ ਦਿਓ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ।
3. ਸੈੱਡ ਦੇ ਛਰਸ਼ ਨੂੰ ਸੁੱਕਾ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਓ।
4. ਆਪਣੇ ਛਾਰਮ ਨੂੰ ਚਹੇ, ਸੱਪਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ, ਜੋ ਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
5. ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਅਮਲੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਛਾਰਮ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦਿਓ। ਜੇ ਕੋਈ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ। ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਕੇ ਛਾਰਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵੋ।
6. ਹਵਾਦਾਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਾਰਮ ਦੇ ਪਰਦੇ ਉਤਾਰੋ ਅਤੇ ਪੱਥੇ ਲਗਾ ਕੇ ਛਾਰਮ ਵਿੱਚ ਗੈਸ ਇਕਠੀ ਨਾ ਹੋਵੋ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪਰਦੇ ਉਤਾਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਫ਼ ਹਵਾ ਛਾਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਸਕੇ।
7. ਐਂਟੀਬਾਇਟਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਰੋ। ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਟਾਮਿਨ ਟੈਨਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਬਾਇਟਿਕ ਦਿਓ। ਪ੍ਰੋਬਾਇਟਿਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਚਣ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
8. ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਵੈਕਸੀਨ ਲਗਾਓ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੈਰਿਕਸ, ਗਮਬੋਰੋ ਅਤੇ ਰਾਣੀਖੇਤ ਲਈ ਵੈਕਸੀਨ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
9. ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮੁਰਗੀ ਬਿਮਾਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁਰਗੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮੁਰਗੀਆਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕਰੋ। ਮਾੜੀ ਅਤੇ ਮਰੀ ਮੁਰਗੀ ਨੂੰ ਸੈੱਡ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਰੰਤ ਹਟਾਉਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ।
10. ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵੈਨਰੀ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਸੁਝਾਅ ਲਵੋ।

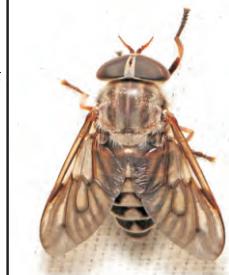
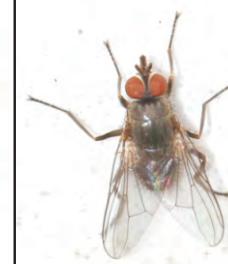
ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਰੁਨਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਅਫਰੀਕਨ ਸਵਾਇਨ ਫੀਵਰ ਅਤੇ ਕੌਰੋਨਾ 19 - ਸਮਾਨਤਾਂਵਾ

ਅਫਰੀਕਨ ਸਵਾਇਨ ਫੀਵਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਲਾਗ ਵਾਲੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਪਾਲਤੂ ਜਾਂ ਜੰਗਲੀ ਸੂਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੌਰੋਨਾ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਾਈਰਸ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਰ ਉਪਰਾਲਿਆ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

	ਅਫਰੀਕਨ ਸਵਾਇਨ ਫੀਵਰ	ਕੌਰੋਨਾ - 19 ਬਿਮਾਰੀ
ਬਾਇਓਸਿਕਿਊਰਟੀ	ਫਾਰਮ ਤੇ ਫਾਲਤੂ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆ ਤੇ ਰੋਕ	ਬੋਲੋੜਾ ਘਰੋ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੋ।
	ਫਾਰਮ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖੋ, ਗੇਟ ਤੇ ਕਿਰਮ ਨਾਸ਼ਕ ਚਬੱਚਾ ਬਣਾਓ। ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਫਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਰਮ ਰਹਿਤ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।	ਦੋਸਤਾ-ਸਕੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੋੜ/ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋ।
	ਫਾਰਮ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੇ ਪੀ ਪੀ ਈ ਕਿਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।	ਘਰ/ਫਰਸ਼/ਕੱਪਤਿਆਂ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖੋ।
ਫਾਸਲਾਂ	ਫਾਰਮ ਦੇ ਸੁਰਾ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਸੂਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਫਾਸਲਾ ਵੱਧ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀ ਫੈਲਣ ਦੀ ਦਰ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।	ਦੋ ਜਣਿਆ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋਂ ਘੱਟ 2 ਮੀਟਰ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਰੱਖੋ।
ਕਾਰਨਟਾਇਨ	ਨਵੇਂ ਲਿਆਦੇ ਸੂਰ ਨੂੰ 10-15 ਦਿਨ ਵੱਖ ਰੱਖੋ।	ਇਕੱਠ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੇ ਇਕੱਠ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਗੁਰੋਜ਼ ਕਰੋ।
	ਬਿਮਾਰ ਸੂਰ ਲਈ ਅਲੱਗ ਕਮਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬਿਮਾਰੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਬਿਮਾਰ ਸੂਰ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਸੂਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਮਿਲਾਓ।	ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ/ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਜਾਂ ਕੰਨਟੇਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਆਏ ਮਨੁੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਗੁਰੋਜ਼ ਕਰਨ। 1-2 ਹਫ਼ਤਾ ਵੱਖ ਰਹਿਣ।
ਹੱਥ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ	ਫਾਰਮ ਤੇ ਆਉਣ ਵੇਲੇ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।	ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੌਰੋਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਰੱਖੋ।
ਚੋਕਸ ਰਹੋ	ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ/ਫੈਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਚੁੱਕ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਚੋਕਸ ਰਹੋ, ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰੋ।	ਪੰਜਾਬ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੈਨੀਟਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

ਮੱਖੀਆਂ: ਪਹਿਚਾਣ, ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਬਜਾਓ

ਘਰੇਲੂ/ਆਮ ਮੱਖੀ	ਤਬੇਲਾ/ਅਸਤਬਲ ਮੱਖੀ	ਭੁਰਾ ਮੱਖ	ਸਿੰਫ਼ / ਮੱਝ ਮੱਖੀ	ਮਾਸ-ਬੋਰ ਮੱਖੀਆਂ	ਕੁੱਤਾ ਮੱਖੀ
				 ਹਰੀ ਮੱਖੀ	 ਨੀਲੀ ਮੱਖੀ
				 ਮਾਸ ਮੱਖੀ	
ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਮ ਮਸਕਾ ਡੋਮੈਸਟਿਕਾ	ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਮ ਸਟੋਮੋਕਸੀਸ ਕੈਲਸੀਟਰਾਂਸ	ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਮ ਟੇਬੈਨਸ	ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਮ ਹੇਮੋਟੋਬੀਆ ਇਰੀਟਾਂਸ ਹੇਮੋਟੋਬੀਆ ਐਕਸੀਗ੍ਰੂਆ	ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਮ ਲੁਸੀਲੀਆ, ਕੈਲੀਫੋਰਾ, ਸਾਰਕੋਫੈਗਾ	ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਮ ਹਿਪੋਬੋਸਕਾ
ਪ੍ਰਭਾਵਿੱਤ ਜਾਨਵਰ ਗਾਂ, ਮੱਝ, ਘੋੜਾ, ਭੇਡ, ਬੱਕਰੀ, ਸੂਰ, ਮੁਰਗੀ ਤੇ ਕੁੱਤਾ	ਪ੍ਰਭਾਵਿੱਤ ਜਾਨਵਰ ਗਾਂ, ਘੋੜਾ, ਭੇਡ, ਬੱਕਰੀ ਤੇ ਕੁੱਤਾ	ਪ੍ਰਭਾਵਿੱਤ ਜਾਨਵਰ ਗਾਂ ਤੇ ਘੋੜਾ	ਪ੍ਰਭਾਵਿੱਤ ਜਾਨਵਰ ਗਾਂ ਤੇ ਮੱਝ	ਪ੍ਰਭਾਵਿੱਤ ਜਾਨਵਰ ਭੇਡ, ਗਾਂ, ਬਲਦ ਤੇ ਉਠ	ਪ੍ਰਭਾਵਿੱਤ ਜਾਨਵਰ ਕੁੱਤਾ, ਗਾਂ, ਮੱਝ ਤੇ ਘੋੜਾ

ਪਹਿਚਾਣ	ਪਹਿਚਾਣ	ਪਹਿਚਾਣ	ਪਹਿਚਾਣ	ਪਹਿਚਾਣ	ਪਹਿਚਾਣ
<ul style="list-style-type: none"> 5-8 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਲੰਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਸਰੀਰ ਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ 4 	<ul style="list-style-type: none"> 7-8 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਲੰਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਸਰੀਰ ਤੇ 4 ਧਾਰੀਆਂ (2 ਛੋਟੀਆਂ ਤੇ 2 	<ul style="list-style-type: none"> ਵੱਡੀਆਂ ਭਰੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ; 25 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਲੰਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਸਰੀਰ ਤੇ 4 ਧਾਰੀਆਂ (2 ਛੋਟੀਆਂ ਤੇ 2 	<ul style="list-style-type: none"> 3-5 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਲੰਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਰੰਗ ਸਲੇਟੀ-ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪੇਟ ਦਾ ਰੰਗ ਭੁਰਾ 	<p>ਲੁਸੀਲੀਆ: ਚਮਕਦੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ</p> <p>ਕੈਲੀਫੋਰਾ: ਚਮਕਦੇ ਨਿਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ਲਗਭਗ 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਲੰਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਲਾਲ-ਭਰੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ

<p>ਲੰਬੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ</p> <ul style="list-style-type: none"> ਪੇਟ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਤੇ ਭੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ 7-10 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੱਖੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਤਰਲ ਅਤੇ ਜਖਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਖਨ ਚੂਸਦੀਆਂ ਹਨ 	<p>ਲੰਬੀਆਂ) ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ</p> <ul style="list-style-type: none"> ਪੇਟ ਦਾ ਰੰਗ ਸਲੇਟੀ ਤੇ ਉਸ ਤੇ 2-3 ਗੁੜੇ ਪੱਥੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ 3-4 ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੱਖੀਆਂ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਪੇਟ ਹੇਠ, ਲੱਤਾਂ, ਵੱਖੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰ; ਛੋਟੇ ਜਾਨਵਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਖਨ ਚੂਸਦੀਆਂ ਹਨ 	<p>ਤੇ ਉਸ ਤੇ ਲੰਬੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ</p> <ul style="list-style-type: none"> ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ 4-5 ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੱਖੀਆਂ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਧੂੰਨੀ ਤੇ ਪੇਟ ਦੁਆਲੇ, ਗਰਦਨ, ਪਿੱਠ, ਵੱਖੀਆਂ ਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਚੂਸਦੀਆਂ ਹਨ 	<p>ਗੜੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ</p> <ul style="list-style-type: none"> ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ 10-14 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੱਖੀਆਂ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ, ਵੱਖੀ, ਸਿਰ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਚੂਸਦੀਆਂ ਹਨ 	<ul style="list-style-type: none"> ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 6-14 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ 5-10 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2-6 ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ <p>ਸਾਰਕੋਫੈਗਾ (ਮਾਸ ਮੱਖੀ):</p> <ul style="list-style-type: none"> ਵੱਡੀ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਤੇ 3 ਲੰਬੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪੇਟ 'ਤੇ ਸ਼ੁਤਰਜ ਦੇ ਬੋਰਡ ਵਰਗੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ 	<p>ਹਨ</p> <ul style="list-style-type: none"> ਸਰੀਰ ਤੇ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਚਟਾਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ 21-148 ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੱਖੀਆਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਨ ਅਤੇ ਗਰਦਨ; ਘੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਛ / ਪ੍ਰਜਨਣ ਅੰਗਾਂ; ਗਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਛ, ਲੇਵੇ; ਮੱਝਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਟ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰ, ਪ੍ਰਜਨਣ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਖੂਨ ਚੂਸਦੀਆਂ ਹਨ
---	--	---	---	---	--

ਨੁਕਸਾਨ	ਨੁਕਸਾਨ	ਨੁਕਸਾਨ	ਨੁਕਸਾਨ	ਨੁਕਸਾਨ	ਨੁਕਸਾਨ
<ul style="list-style-type: none"> ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਤੇ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਾਨਵਰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਤੇ ਪੂਛ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਸੂ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਲੈ ਪਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ 	<ul style="list-style-type: none"> ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਤੇ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਕਾਰਨ ਪਸੂਆਂ ਸਿਰ, ਕੰਨ, ਚਮੜੀ ਅਤੇ ਪਛ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪੈਰ ਘੰਸਿਟ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ, ਲੱਤਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਡੰਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਕਸਰ ਝੁੱਡ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਨਵਰ ਰੱਜਵਾਂ ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਲੈ ਪਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ 	<ul style="list-style-type: none"> ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਤੰਗ ਤੇ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੱਖ ਕਾਰਨ ਜਾਨਵਰ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਡੰਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਭੱਜਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਗੱਭਣ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰ ਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਘੱਟ ਜਾਣਾ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੱਖ ਦੇ ਭਾਰੀ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗ ਤੇ ਬਨੈਲਾ ਰੋਗ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ 	<ul style="list-style-type: none"> ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਘਾਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਤੇ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਸੂ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਸੁਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਪਟਕਦੇ ਹਨ, ਪੂਛ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪੂਛ ਤੇ ਚੱਡੇ ਦੁਆਲੇ ਜ਼ਖਮ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਸੂ ਝੁੰਡ ਤੋਂ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਜਥੀ ਹਿੱਸੇ ਗੰਦੇ ਤੇ ਗਿੱਲੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁੰਡੀਆਂ ਕਾਰਨ ਬਦਬਦਾਰ ਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਮੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਤੇ ਅੰਡੇ ਦੇਣ ਲਈ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ 	<ul style="list-style-type: none"> ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਤੇ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ 	

	<p>ਤੇ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸਰੂਾ ਰੋਗ ਮਹਤੱਵਪੂਰਨ ਹੈ</p> <ul style="list-style-type: none"> ਕਮੀ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਦਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਣੂੰ, ਜੀਵਾਣੂੰ ਤੇ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੂਾ ਅਤੇ ਪੀਲੀਆ ਰੋਗ ਮਹਤੱਵਪੂਰਨ ਹਨ 		<ul style="list-style-type: none"> ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਛੌਰ-ਛੌਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਭੇਡਾਂ ਵਿੱਚ, ਉੱਨ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੀਵਾਣੂੰਆਂ ਦਾ ਜੜਮਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਣ ਕਰਕੇ ਜ਼ਹਿਰਵਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ <p>ਸਾਰਕੋਫੈਗਾ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਮਾਸ ਵਿੱਚ ਰੋਗ, ਮੀਐਸਿਸ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਾਸ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ</p>
--	--	--	---

ਬਚਾਓ ਲਈ ਨੁਕਤੇ

- ਮੱਖੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਮੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸੱਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਸੂ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ੈਡਾਂ ਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- ਇਸ ਲਈ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਮਲ-ਮੁਤਰ ਦੀ ਸਹੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ
- ਸ਼ੈਡ ਵਿੱਚ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਗੋਹੇ ਨੂੰ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਗੋਹੇ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਦੱਬ ਦੇਣਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਖਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
- ਜੇਕਰ ਆਸ-ਪਾਸ ਕੋਈ ਗੋਬਰ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੋਹੇ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- ਸ਼ੈਡ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
- ਸ਼ੈਡ ਵਿੱਚ ਜਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਬਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਜਿਸ ਸ਼ੈਡ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕ ਪਾਰਲਰ (ਚੁਆਈ ਦਾ ਕਮਰਾ) ਅਲੱਗ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਇਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- ਖੁਰਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿੱਲੇ ਪੱਠੇ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
- ਮੱਖੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਜਲੀ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਕੰਨ ਤੇ ਗਰਦਨ ਦੁਆਲੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਂਗਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
- ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਲੱਬਧ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਰੱਸੀਆਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਡਾਕਟਰੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਬਹੁਤੇਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਸੁਦਾ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਡਾਕਟਰੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਣ ਤੇ 10-14 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਰੀਪੀਟ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਐਨ. ਕੇ. ਸਿੰਘ

ਪਸੂ ਪਾਲਕਾਂ ਲਈ ਮਈ-ਜੂਨ ਦੇ ਹੁਝੇਵੇ

ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮਿੰਗ:

- ਪਸੂਆ ਲਈ 24 ਘੰਟੇ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਓ।
- ਫਾਰਮ ਤੇ ਮੱਖੀ- ਮੱਛਰ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਹਰ ਸੰਭਵ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੋ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸਾਫ਼ - ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖੋ, ਪਾਣੀ ਨਾ ਖੜਾ ਹੋਣ ਦਿਓ। ਪਸੂਆਂ ਲਈ ਪੱਥੇ ਤੇ ਮੱਛਰਦਾਨੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਜਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਬਚਾਓਣ ਲਈ ਪਸੂਆਂ ਲਈ ਫੁਆਰੇ / ਚਬੱਚਾ ਜਾਂ ਨੁਹਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ।
- ਅਚਾਰ ਵਾਲਾ ਟੋਆ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਚਾਰ ਕੱਢੋ। ਉਲੋਂ ਲੱਗਿਆ ਅਚਾਰ ਨਾ ਚਾਰੋ।
- ਪਸੂਆ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਦਿਓ। ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲੋੜਾ ਨਾ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰੋ, ਇਸ ਨਾਲ ਗਰਮੀ ਦਾ ਦਬਾਅ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ-ਖਰ ਤੇ ਗਲ ਘੋਟੂ ਦੇ ਟੀਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਵਾਓ।
- ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਆਇਉਡੀਨ ਨਮਕ ਦਾ ਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ।

ਪੈਲਟਰੀ ਫਾਰਮਿੰਗ:

- ਮੁਰਗੀ ਫਾਰਮ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤਾਪਮਾਨ 35 ਪੱਚ ਤੋਂ ਬੱਲੇ ਰੱਕਣ ਲਈ ਖਿੜਕੀਆਂ ਤੇ ਗਿੱਲੀਆ ਬੋਰੀਆਂ ਟੰਗੇ, ਛੱਤ ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਵਿਛਾਓ, ਤੇ ਜੇ ਚਾਦਰਾਂ ਹਨ ਤਾਂ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ ਕਰ ਦਿਓ।
- ਸੈਡ ਅੰਦਰ ਪੱਥੇ/ਕੂਲਰ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਵਾ ਨਿਕਾਸੀ ਪੱਖਾ ਵੀ ਗਰਮ ਹਵਾ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਦਿਓ। ਤਾਜ਼ਾ ਤੇ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ।
- ਬਿਮਾਰ ਮੁਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਲੱਗ ਕਰ ਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਓ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ

- ਤਲਾਅ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਤਰ ਵਧਾ ਦਿਓ(5-6 ਡੁੱਟ)
- ਤਲਾਓ ਦੇ 10-20 ਫੀਸਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਾਜ਼ੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ।
- ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਏਰੋਸ਼ਨ ਕਰੋ
- ਜੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪੀ ਐਚ 9.5 ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ
- ਜੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪੀ ਐਚ 9.5 ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਕੇ ਜਿਪਸਮ ਜਾਂ ਫਟਕੜੀ ਪਾਓ।

